

Joan Navarro

Visat núm. 14
(octubre 2012)
per Jordi Marrugat

Joan Navarro (Oliva, 1951) és un dels poetes de trajectòria més extensa i sòlida de la literatura catalana actual. Capdavanter de la renovació literària que es va viure al País Valencià i al conjunt dels Països Catalans en la dècada dels setanta, ha publicat diversos llibres de poesia i la narració *Drumcondra*.

També ha traduït al català *Amado mío precedit d'Actes impurs* de Pier Paolo Pasolini (1986), *Ossos de sípia* d'Eugenio Montale (1988; en col·laboració amb O. Monsonís) i una antologia de la poeta brasilera Orides Fontela titulada *Esfera* (2010). A més, des de 1999, té cura de la revista virtual *serieAlfa.art i literatura* de periodicitat trimestral, dedicada a l'edició de poètiques d'arreu del món traduïdes al català i a d'altres llengües.

Estudià filosofia a la Universitat de València. Publicà els primers poemes —pertanyents a dos reculls que romangueren inèdits, *Éssers dins d'una botella verda de coca-cola* i *Espant al pit*— l'any 1974 en l'antologia de poetes valencians *Carn fresca*. Mitjançant el pastitx cultural i la imatge d'herència surrealista poetitzaven principalment la desarticulació de la identitat individual característica de la postmodernitat. El mateix 1974 aparegué el seu primer llibre individual, *Grills esmolen ganivets a trenc de por*, precedit d'una poètica en què mostrava la influència que havien exercit sobre ell les teories de la nova crítica francesa, especialment Roland Barthes. El poema hi era plantejat, de manera oposada al poema tradicional, com un text obert que demana la col·laboració activa del lector per construir sentits possibles: «fins ara el lector ha interpretat el poema, el que cal és participar-hi», escrivia traslladant l'onzena tesi sobre Feuerbach de Marx a una nova concepció de la poesia derivada de les teories barthesianes sobre la mort de l'Autor. A més, les línies de sentit apuntades pels poemes dirigien una crítica a altres aspectes de la societat i la literatura modernes. Així, per exemple, ja des del títol Navarro anunciava la seva revolta contra la voluntat de la civilització moderna de dominar la por al desconegut. La seva poesia sorgia de la invocació d'aquest sentiment i de les il·lusions terribles que provoca, mals que el pensament racionalista havia intentat exorcitzar. Construïa, així, una poesia associada al crim, la folia, el somni, l'irracional, la destrucció i la mort. Una poesia lligada al costat fosc de la vida, lluny de les imatges il·luministes creades pel racionalisme modern. I és aquesta foscor la que destacava el títol del segon llibre publicat per Navarro, *L'ou de la gallina fosca* (1975). En aquest cas introduïa els temes de l'amor i el sexe tractats en el que tenen de no abastable al raciocini.

Seguint aquesta recuperació dels elements deixats de banda pel racionalisme modern, el 1979 publicà *Vaixell de folls*, un llibre de poesia en prosa inspirat en la revaloració postmoderna de la bogeria originada sobretot per Michel Foucault amb *Folie et déraison. Histoire de la folie à l'âge classique*. Una altra obra del mateix filòsof francès, *L'archéologie du savoir*, inspirà «Arqueologia del saber» (1981), conjunt de proses publicat paral·lelament a «Coltell al cap» (1981). Amb aquestes

obres de final de la dècada dels setanta i principi dels vuitanta, Navarro assentà la fórmula de poesia en prosa que caracteritzaria tota la seva obra convertint-la en una mena d'arqueologia poètica del saber. Els seus llibres basteixen un llenguatge metafòric i metacultural que estableix relacions complexes entre imatges, citacions i expressions diverses per tal d'analitzar els aspectes que defineixen la condició humana allunyant-se, però, del discurs estrictament racionalista —ja sigui científic, històric o filosòfic. Reconstrueix des de la reflexió metalingüística i des de la mirada d'allò marginat per la modernitat —la paüra, la follia, el somni, la foscor, el dionisiac— la història de la condició humana en termes no racionalistes, ni historicistes —i, per tant, plurisignificatius, inestables. Fa una anàlisi de documents i discursos del passat —la llengua, la literatura, la filosofia, el cinema, la música...— i de la mateixa condició humana que en reescriu la història en termes poètics no deutors de la història de les idees.

El primer llibre sencer que es caracteritzà per aquest tipus d'escriptura fou *Bardissa de foc* (1981), que, a través d'una estructura perfectament travada, plantejava diverses qüestions entorn als límits del llenguatge, la temporalitat humana, l'amor, l'existència d'una vida més enllà de la que percebem comunament o el problema de la identitat. Els dos llibres que seguiren aquest, *La paüra dels crancs* (1986) i *Tria personal (1973-1987)* (1992), foren reculls miscel·lanis d'obra dispersa als quals, tanmateix, Navarro donà una ferma unitat estructural. En el primer cas, ho mostra clarament el títol unitari, mentre que *Tria personal* queda travat per una prosa inèdita inicial que funciona com a pròleg i es relaciona especialment amb la darrera del recull, «iSalvatge!». Totes dues analitzen poèticament la situació en què l'ús del llenguatge situa la condició humana en relació al món material.

Bona part dels temes, símbols i motius d'aquesta obra poètica foren represos el 1991 en la ficció en prosa *Drumcondra*. És la narració gairebé dietarística del viatge d'un home a l'àrea residencial de Dublín que dóna títol al llibre. Hi passa uns dies, coneix gent i, en acabat, torna a València. Aquest fil argumental serveix per vincular a una realitat quotidiana, concreta, fins i tot banal, les reflexions que en els poemes en prosa de l'autor parteixen del trencament aparent amb aquesta.

Després d'anys de no publicar cap poemari inèdit, amb l'arribada del segle XXI, l'obra de Navarro va prendre una nova embranzida. El poeta publicà diverses obres de maduresa molt treballades i unitàries en què es fa evident el ple domini del poema en prosa tal com ell mateix se l'havia plantejat. *Magrana* (2004) crea tot un llenguatge propi que és com la recreació del món des d'una nova perspectiva, des d'una nova llum. Parteix de la fosca de «l'enfonsament del Titànic», títol de la primera prosa de la primera part del llibre, «Magrana»; segueix amb la il·luminació de «Díptic» —on «la llum s'incendia»— i «Com un llamp», segona i tercera part del recull; i desemboca en un «Càntir de llum», quarta part d'aquest llibre unitari al qual, a manera d'epíleg, s'afegeix una cinquena part titulada «Dispersa». Després de *Magrana*, Navarro publicà dos llibres, *Atlas (correspondència 2005-2007)* (2009) i *Grafies - Incisions* (2010), acompanyats de pintures de l'artista Pere Salinas. De fet, si els poemes del segon foren escrits a partir de pintures ja existents, en el primer cas el mètode compositiu fou el de la col·laboració entre els dos creadors. Navarro escrivia un poema a partir d'una pintura de Salinas que, tot seguit, feia una pintura a partir del poema de Navarro, que responia a aquesta nova peça amb un nou poema, fins arribar a quaranta-sis pintures i poemes en prosa que conformen una unitat indestriable. Finalment, el mateix 2010 Navarro publicà *A deslloc*, un nou recull unitari molt estretament relacionat amb els tres anteriors i, molt especialment, amb *Magrana*.